SHABDBRAHM E-ISSN: 3049 4230
VOLUME 1, ISSUE 2, OCTOBER 2025

લોહપુરુષ સરદાર પટેલ : એકતાના શિલ્પી

ડૉ.અર્પિતા ચાવડા
મનોવિજ્ઞાન વિભાગ
સી.બી.પટેલ આર્ટસ કોલેજ નડિયાદ

પ્રસ્તાવના:

ભારતની સ્વતંત્રતા પછી દેશ સામે સૌથી મોટો પડકાર રજવાડાંઓના વિલયનો હતો. આ કઠિન જવાબદારી સરદાર પટેલે નિર્ભયતાથી સંભાળી. તેઓ માત્ર સ્વતંત્રતા સેનાની જ નહોતા, પરંતુ ભારતના પ્રથમ ગૃહમંત્રી અને ઉપપ્રધાનમંત્રી તરીકે તેમણે એકતાનું મજબૂત પારણું ઘડ્યું. તેમનું જીવન ત્યાગ, શિસ્ત અને રાષ્ટ્રભક્તિનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે; તેથી જ તેમને “એકતાના શિલ્પી” તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

હકીકતમાં, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતાના પ્રતીક હતા, કારણ કે ભારત એક વિશાળ અને વૈવિધ્યસભર દેશ છે, જેમાં અનેક ભાષાઓ, ધાર્મિક સંસ્કૃતિઓ અને સમુદાયોના લોકો રહે છે. સ્વતંત્રતા સમયે, ભારતનો સૌથી મોટો પડકાર રાષ્ટ્રીય એકતા, અખંડિતતા અને રજવાડાઓનું એકીકરણ હતું. આ અવિભાજિત ભારતના રાજકીય નકશાને એકીકૃત સમગ્રમાં ગૂંથીને, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે એક અપ્રતિમ ઉદાહરણ સ્થાપિત કર્યું. ઉદ્દેશ્ય તથ્યો, નિવેદનો અને અભ્યાસો પર આધારિત આ સંશોધન પત્ર રાષ્ટ્રીય એકતા, અખંડિતતા અને રજવાડાઓના એકીકરણમાં સરદાર પટેલની ભૂમિકાના મુદ્દાને સંબોધવાનો પ્રયાસ કરે છે. આ સંશોધન પત્ર સંપૂર્ણપણે ગૌણ સ્ત્રોતો પર આધારિત હશે.

કી વર્ડ્સ : એકતા અને અખંડિતતા, વિશિષ્ટતા, સાંપ્રદાયિકતા, દૂરંદેશી, વિવિધતા, ફરજ પ્રત્યેની નિષ્ઠા, અનુકરણીય, સંપૂર્ણ, હકીકત, ખ્યાલ વગેરે.

ઉદ્દેશ્ય

- સરદાર પટેલના જીવન અને રાષ્ટ્રીય યોગદાનનો અભ્યાસ કરવો.
- રજવાડાંઓના વિલયમાં તેમની ભૂમિકાનું વિશ્લેષણ કરવું.
- ભારતની રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતા માટે તેમની દૃષ્ટિને સમજવી.

SHABDBRAHM

- આધુનિક ભારત માટે સરદાર પટેલના વિચારોની પ્રાસંગિકતા નિર્ધારિત કરવી.

અખંડ ભારતના નિર્માણમાં સરદાર પટેલ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકાની પ્રશંસા કરતા, માન્ચેસ્ટર ગાર્ડિયન્સે કહ્યું હતું કે "સરદાર પટેલ માત્ર સ્વતંત્રતા સંગ્રામના આયોજક જ નહોતા, પરંતુ સંઘર્ષ સમાપ્ત થયા પછી, તેઓ એક નવા રાષ્ટ્રના નિર્માણના શિલ્પી પણ હતા. ભાગ્યે જ એવું બન્યું છે કે કોઈ એક વ્યક્તિ બળવાખોર અને રાજકારણી બંને તરીકે સફળ થયો હોય. સરદાર પટેલ ચોક્કસપણે એક અપવાદ હતા." રાષ્ટ્રીય એકતા માટે દેશના હિતમાં અને રજવાડાઓને એક કરીને સરદાર પટેલે લીધેલા નિર્ણયોએ માત્ર ભારતમાં જ નહીં પરંતુ સમગ્ર વિશ્વમાં એકતાનું ઉદાહરણ સ્થાપિત કર્યું, જે તેમના દૃઢ નિશ્ચય, સતત પ્રયાસો અને કાર્યક્ષમતાનું ઉદાહરણ માનવામાં આવે છે.

સામાન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતાનો અર્થ ફક્ત વિવિધતાને દૂર કરવાનો નથી, પરંતુ આ વિવિધતામાં એકરૂપતા લાવવાનો છે. રાષ્ટ્રીય એકતાનો અર્થ "વિવિધતામાં એકતા" છે. તેથી, આપણે કહી શકીએ કે "રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતાનો અર્થ રાષ્ટ્ર પ્રત્યે નાગરિકોની વફાદારીનું નિર્માણ કરવાનો છે, જ્યારે બીજી બાજુ, એકતાનો અર્થ એકતા લાવવાનો પણ છે." આનો અર્થ એ છે કે દરેક નાગરિકે પહેલા પોતાને ભારતીય માનવા જોઈએ, અને પછી તેમની ભાષા અને સંસ્કૃતિનો આદર કરવો જોઈએ. માનનીય રાવજીભાઈએ પોતાના શબ્દોમાં કહ્યું કે દેશમાં સ્વરાજ્યની સ્થાપના પછી, ભારતના ગૃહમંત્રી અને આંતરિક બાબતોના મંત્રી તરીકે, સરદાર પટેલે પોતાના નક્કર અનુભવના આધારે, એક સંયુક્ત ભારતની ભવ્ય અને સુંદર ઇમારતનું નિર્માણ કર્યું.

સૌ પ્રથમ સરદાર વલ્લભભાઇ પટેલે એ વ્યવસ્થા પ્રસ્થાપિત કરી કે પ્રાન્તીય (રાજ્યોની) શક્તિઓ ઉપર એક સુદૃઢ રોક લગાવવી આવશ્યક છે, કારણ કે ઇતિહાસ એ વાતનોસાક્ષી છે કે, જ્યારે જ્યારે કેન્દ્ર દુર્બળ થયું છે ત્યારે દેશની અખંડિતતા રહી શકી નથી. કેન્દ્રનું અપેક્ષા પ્રમાણે શક્તિશાળી થવું તથા રાજ્યોને વધુ સ્વાયત્તતા ન આપવાનો દૃઢ નિશ્ચય હતો. તે જ કારણે એક વ્યવસ્થા કરવામાં આવી. (બંધારણના વર્તમાન અનુચ્છેદ ૩૫૬ અનુસાર) જેમાં કાયદો અને

વ્યવસ્થાની સ્થિતિ સંતોષકારક ન હોય ત્યારે સંઘનો રાષ્ટ્રપતિ(બંધારણીય તંત્ર અસફળ રહ્યું છે તે સ્થિતિથી સંતુષ્ટ થઇને) (રાજ્યમાં રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાદીને) રાજ્યનો વહીવટ પોતે અથવા પોતાના નીચેના કર્મચારીઓ દ્વારા હાથમાં લઇને શાસન કરી શકે.

દરેક રાજ્યનો રાજ્યપાલ પોતાની બંધારણીય સ્થિતિ અંતર્ગત રાજ્ય મંત્રીમંડળ તથા કેન્દ્રની વચ્ચે કડીરૂપ કાર્ય કરી શકે તે સૂત્રનિર્મિત કરવામાં સરદાર વલ્લભભાઇ પટેલ અને રાજ્યની બંધારણ સમિતિએ જ નિર્ણય લીધો. શ્રી હરિકૃષ્ણ કામથ, શ્રી એમ.એચ. મોહિની, પંડિત હૃદયનાથ કુંજરૂ, શ્રી આર.કે. સિદ્ધિવાળા, શ્રી કે.સન્થાનમ તથા પંડિત ગોવિંદવલ્લભ પંત સાથે તેમણે ઊંડી ચર્ચા કરી કારણ કે, પ્રભાવશાળી નેતા વધુ પ્રાન્તીય સ્વાયત્તા ઇચ્છતા હતા. રાજ્યપાલની ચૂંટણીને પણ, રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા મનોનીત કરવામાં, તે જ કારણે બદલવામાં આવી, જેથી તે કેન્દ્ર રાજ્યો વચ્ચે કડીરૂપ કાર્ય કરે. પંડિત ગોવિંદવલ્લભ પંતે રાજ્યપાલની ગેરહાજરીમાં તેમના સ્થાને એક ઉપરાજ્યપાલનો પણ વિકલ્પ નીચેના પ્રસ્તાવ દ્વારા રજૂ કર્યોઃ-

"પ્રત્યેક રાજ્યમાં એક ઉપરાજ્યપાલ હોય. તે દરેકે સામાન્ય ચૂંટણી પછી પ્રતિનિધિત્વના આધારે એકલ મત સંક્રમણીય દ્વારા રાજ્ય વ્યવસ્થાપિકા દ્વારા ચૂંટવામાં આવે. ઉપરાજ્યપાલ, રાજ્યપાલની અચાનક અનુપસ્થિતિને પૂર્ણ કરશે તથા તેની અનુપસ્થિતિમાં કાર્ય પણ કરશે."[1] રાજ્યોમાં સ્થિરતા, સુદૃઢતા અને ન્યાય માટે સરદારે નિષ્પક્ષ તથા સ્વચ્છ ચૂંટણીની આવશ્યકતા પર ભાર મૂકતાં બંધારણ સભામાં નીચે પ્રમાણે સલાહ આપી.

"આ સંબંધમાં હું વિચારું છું કે, સમિતિ એ એક સંસ્તુતિ કરવી જાઇએ જેમાં નિશ્ચિતતા પૂર્વક સ્વતંત્ર ચૂંટણીની આશાથી કેન્દ્રના રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા એક ચૂંટણી પંચની નિયુક્તિ કરવામાંઆવે જેથી બધા રાજ્યોમાં સ્વચ્છ ચૂંટણી થઇ શકે."[2] પરિણામ સ્વરૂપે એવું જ પછી થયું તે પણ વિશેષરૂપે ઉલ્લેખનીય છે કે સંઘીય (કેન્દ્રીય) બંધારણ સમિતિ તથા સરદાર સાહેબની અધ્યક્ષતા વાળી પ્રાંતીય બંધારણીય સમિતિની સંયુક્ત સભામાં, પ્રાંતીય બંધારણ સમિતિએ દેશની શાસનવ્યવસ્થાને નિર્ણાયક બનાવી. તેની જાહેરાત કરતાં (સંયુક્ત સભા તરફથી) સરદારે પોતે તા. ૧૫ મી જુલાઇ, ૧૯૪૭નાં રોજ બંધારણ સભાને કહ્યું-

"બંને સમિતિઓ પ્રાંતીય બંધારણ સમિતિ દ્વારા પ્રસ્થાપિત આ પ્રસ્તાવનો સ્વીકાર કરવામાં એકમત થઇ ગઇ છે કે એક સંસદીય વ્યવસ્થા અથવા કેબિનેટ હશે."[3]

સરદાર પટેલે શીખ સમુદાયના અગ્રણી બળદેવસિંહ અને ઉજ્જવલ સિંધને પણ અનામત બેઠકોની માંગણીના સંદર્ભે મનાવી લીધા. સરદાર બળદેવસિંહે ૨૯ ડિસેમ્બર ૧૯૪૮ના રોજ વલ્લભભાઇ પટેલનો આભાર માનતાં લખ્યું કે, "શીખોના મનમાં ઊંડો વિશ્વાસ છે કે તમે તેમના (શીખોના) ઉત્તમ મિત્રો છો. અનેક પ્રસંગોએ આપે આ વાતની પ્રતીતિ કરાવી છે. સાંપ્રદાયિક આધાર પર ના તો હું પ્રતિનિધિત્વ ઇચ્છું છું કે ના તો અલગ મતદાર મંડળના સમર્થનમાં છું."[4]

મુસ્લિમોને પ્રશ્ન પેચીદો હતો. એટલે જ વલ્લભભાઇએ મુસલમાનોને છેલ્લા રાખ્યા હતા. મુસ્લિમ કોમ ૧૯૦૯થી બ્રિટિશ તાજના શાસનમાં અલગ મતાધિકાર હક્ક ભોગવતી હતી. એટલા માટે મુસ્લિમ નેતાઓ આઝાદી બાદ પણ અલગ મતાધિકારનો પોતાનો હક્ક ચાલુ રહે તે માંગણીમાં મક્કમ હતા. પરંતુ આખરે સરદાર પટેલે ખાનગીમાં મુસલમાન આગેવાનોને અનામત બેઠકો માટેનો આગ્રહ છોડી દેવાની સલાહ આપી. સરદારે મુસ્લિમોને સાફ શબ્દોમાં કહ્યું કે, "તમારે રાષ્ટ્રીય પ્રવાહથી જુદા ન રહેવું જાઇએ. રાષ્ટ્રીય ઐક્યનો વિરોધ પોતે ચલાવી નહીં જ લે." આખરે મુસ્લિમ લીગના એક વખતના સક્રિય આગેવાન બેગમ એઝાઝ રસૂલને સરદાર પટેલ દ્વારા- સમજાવવામાં આવ્યા. પરિણામે મુસ્લિમોએ પણ અલગ મતાધિકારની અને અનામતની વાત જતી કરવી પડી.[5]

લઘુમતીઓનો હજુ પણ એક પ્રશ્ન ઊભો હતો. લઘુમતીઓને પ્રધાનમંડળમાં પણ પ્રધાનો તરીકે અનામત સ્થાન કે બેઠકો મળે તેવી માંગ હતી. આ ઉપરાંત તેને બંધારણીય જાગવાઇ તરીકે બંધારણમાં દાખલ કરવા માટેનો આગ્રહ કર્યો હતો. પરંતુ સરદાર પટેલે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ના પાડી દીધી. તેમણે ઉમેર્યું કે બને તેટલું લઘુમતીઓને પ્રધાનપદમાં સામેલ કરવાનું ધ્યાન રાખવામાં આવશે. પરંતુ અનામત બેઠકો કેબિનેટમાં મળશે જ નહિ.૧૨ જેથી મોટાભાગના લઘુમતી સમુદાયે મમત છોડી દીધી.

જમ્મુ તથા કાશ્મીર સંબંધમાં ભારતીય બંધારણની કલમ ૩૭૦ પણ સરદાર સાહેબની નિર્ણાયકતાપૂર્ણ ભૂમિકાનું જ પરિણામ છે. બંધારણની કલમ ૩૭૦ ભારત સાથે જમ્મુ-કાશ્મીર રાજ્યના સંબંધોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. પંડિત જવાહરલાલ તથા શેખ મુહમ્મદ અબ્દુલ્લાની સલાહ અને માર્ગદર્શનથી શ્રી ગોપાલાસ્વામી અયંગરે આ અનુચ્છેદ (કલમ)ની વ્યવસ્થાની જાગવાઇ કરી હતી. સિદ્ધાંતની દૃષ્ટિએ કોંગ્રેસ પક્ષનો મત તે હતો કે, “કાશ્મીરને પણ તે જ મૂળભૂત અધિકારો એટલે કે શરતોના આધાર પર બંધારણનો સ્વીકાર કરવો જાઇએ, જે શરતો પર બીજા રાજ્યોએ તેનો સ્વીકાર કર્યો છે.”[6]

રાષ્ટ્રીય સંઘર્ષ રાષ્ટ્રની અંદર થાય છે; હકીકતમાં, રાષ્ટ્રવાદી સંઘર્ષ વ્યાપક અને હિંસક છે. રાષ્ટ્ર નિર્માણ એ તીવ્ર સંઘર્ષનો વિષય છે, કારણ કે તે આ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે સુરક્ષા પૂરી પાડવા માટે એક મજબૂત રાષ્ટ્ર જરૂરી છે. નાના શબ્દ "રાષ્ટ્ર" માં વિશાળ, અમર્યાદિત, બહુપક્ષીય અર્થ અને ફરજની ભાવનાનો સાર છે. ભારતીય સ્વતંત્રતા ચળવળ રાષ્ટ્રીય અને પ્રાદેશિક આહવાન, આવેગ અને પ્રયાસોથી પ્રેરિત ભારતીય રાજકીય સંગઠનો દ્વારા સંચાલિત એક ચળવળ હતી.

SHABDBRAHM

પોતાના દેશ ભારતને બ્રિટિશ ગુલામીમાંથી મુક્ત કરાવવા માટે, અસંખ્ય જાણીતા અને અજાણ્યા દેશભક્તોએ પોતાનું સર્વસ્વ બલિદાન આપ્યું અને જીવનભર અનેક અસહ્ય યાતનાઓ સહન કરવી પડી. આવા જ એક મહાન, બહાદુર, સાચા દેશભક્ત અને સ્વતંત્રતા સંગ્રામના મહત્વપૂર્ણ પુત્ર સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ હતા. આ એ નામ છે જેનું સ્મરણ માત્ર આપણને તે દરેક ભારતીયને ગર્વથી ભરી દે છે, અને અખંડ ભારતનું વિઝન તેમની આંખો સમક્ષ ચમકે છે. ભારતના લોખંડી પુરુષ સરદાર પટેલનું નામ, જેમણે રાષ્ટ્રના કલ્યાણ માટે પોતાનું જીવન સમર્પિત કર્યું, તે રાષ્ટ્રના યુવાનોને તેની એકતા અને અખંડિતતાને સમજવા માટે પ્રેરણા આપવા માટે પૂરતું છે.

લોખંડી પુરુષ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે ભારતને એક રાખવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી હતી. આધુનિક ભારત માટે સરદાર પટેલે આચાર્ય ચાણક્ય જેવી ભૂમિકા ભજવી હતી.

તેમણે લગભગ 562 રજવાડાઓને ભારતમાં ભેળવીને ભારતના એકીકરણમાં મહત્વપૂર્ણ યોગદાન આપ્યું હતું. સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલનું વ્યક્તિત્વ આધુનિક ભારતનો રાષ્ટ્રીય ચહેરો રજૂ કરે છે. જ્યારે આપણે ભારત વિશે વાત કરીએ છીએ, ત્યારે સરદાર પટેલ વિના ઇતિહાસનો અભ્યાસ અધૂરો લાગે છે. તેમણે સ્વતંત્ર ભારતમાં નાના કે મોટા દરેક રજવાડાઓને એક કરવા માટે કામ કર્યું. તેમણે દેશના તમામ અગ્રણી નેતાઓને લોકોને એક રાખવા માટે કામ કરવા અપીલ કરી, જેથી કોઈ ધાર્મિક કે જાતિ આધારિત સંઘર્ષ ન થાય. જ્યારે ભારત સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરે અને સંપૂર્ણ રીતે એક રહે, ત્યારે જ ભારત વિકાસશીલ રાષ્ટ્ર અને વિકસિત રાષ્ટ્ર બનવા તરફ આગળ વધી શકે. ભારત ફક્ત ત્યારે જ વિશ્વ શક્તિ બની શકે જ્યારે રાષ્ટ્રીય એકતા સંપૂર્ણ રીતે સ્થાપિત થાય. તેમના હિંમતવાન કાર્યોએ તેમને "લોખંડી પુરુષ" અને "સરદાર"[7] જેવા ખિતાબ અપાવ્યા. ભારતના પ્રથમ ગૃહમંત્રી અને પ્રથમ નાયબ વડા પ્રધાન સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલને લોખંડી પુરુષનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૯૧૮માં ગુજરાત જિલ્લામાં પાકને નુકસાન થયું હતું, તેથી ખેડૂતો કરમુક્તિ ઇચ્છતા હતા. સરદાર પટેલે ખેડૂતોનું નેતૃત્વ કર્યું અને તેમને કર ન ભરવા માટે પ્રેરણા આપી. અંતે, સરકારે ઝૂકવું પડ્યું. આ સરદાર પટેલની પહેલી સફળતા હતી. ૧૯૩૧માં માર્ચના અંતમાં કરાચીમાં કોંગ્રેસનું અધિવેશન યોજાયું હતું. સરદાર પટેલને આ અધિવેશનના પ્રમુખ બનાવવામાં આવ્યા હતા. સરદાર પટેલ ગાંધીજીની અહિંસા નીતિથી પ્રભાવિત હતા, તેથી સરદાર પટેલે ગાંધીજીની આગેવાની હેઠળના તમામ સ્વતંત્રતા આંદોલનો જેમ કે અસહકાર ચળવળ, સ્વરાજ ચળવળ, દાંડી કૂચ, ભારત છોડો ચળવળ વગેરેમાં ભૂમિકા ભજવી હતી.

પ્રધાનમંત્રી પદ માટે નામાંકિત પંડિત નેહરુએ સરદાર પટેલને પત્ર લખીને ઔપચારિક રીતે તેમના મંત્રીમંડળમાં જોડાવા આમંત્રણ આપ્યું. આ પત્ર જરૂરી છે કારણ કે તમે મંત્રીમંડળના સૌથી મજબૂત સ્તંભ છો. પટેલે જવાબ આપ્યો, "મને આશા છે કે મારી સેવા જીવનભર તમારા નિયંત્રણમાં રહેશે અને તમને મારા તરફથી તે હેતુ માટે નિઃશંક, નિષ્પક્ષ અને સમર્પિત સમર્પણ પ્રાપ્ત થશે. આપણું જોડાણ અતૂટ છે, અને તેમાં જ આપણી તાકાત રહેલી છે."[8] સ્વતંત્રતા પછી,

SHABDBRAHM

SHABDBRAHM E-ISSN: 3049 4230
VOLUME 1, ISSUE 2, OCTOBER 2025

ભારતે 562 નાના રજવાડાઓને ભારતીય સંઘમાં કેવી રીતે એકીકૃત કરવા તે સળગતા પ્રશ્નનો સામનો કરવો પડ્યો.

સરદાર પટેલને તેમની બીમારીને કારણે રજવાડાઓના ભારતમાં એકીકરણ દરમિયાન ઘણી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો હતો. ૧૪ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ ના રોજ, રાજસ્થાનના ઉદયપુરમાં ભાષણ આપતાં, પટેલે કહ્યું, "ઘણા સમયથી, અમે અને બીજા ઘણા રાજકુમારો આ 'અખંડ ભારત' ની રચનાની કલ્પના કરી રહ્યા હતા. એક સામાન્ય લાગણી હતી કે વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં, અલગ રહેવામાં સારા કરતાં વધુ નુકસાન છે."[૭]તેથી, ભારત અને રજવાડાઓના ભલા માટે, રજવાડાઓનું એકીકરણ જરૂરી હતું.

નિષ્કર્ષ:

સરદાર પટેલ રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતાના પ્રતીક હતા. આ અવિભાજિત ભારતના રાજકીય નકશાને એકીકૃત કરીને, તેમણે એક અજોડ ઉદાહરણ સ્થાપિત કર્યું. રાષ્ટ્રીય એકતા અને અખંડિતતા માટેના સરદાર પટેલના નિર્ણયો, જેમાં રજવાડાઓનું એકીકરણ, ભારતીય વહીવટી સેવા અને ભારતીય પોલીસ સેવાની સ્થાપના, હિન્દીને રાષ્ટ્રીય ભાષા તરીકે અપનાવવાના તેમના પ્રયાસો, ભારતીય રાષ્ટ્રીય ચળવળમાં તેમની ભૂમિકા અને સાંપ્રદાયિક લાગણીઓનું સંચાલન, તેમના દ્રષ્ટિકોણ, સમર્પણ અને ખંતના અજોડ ઉદાહરણો છે, જે હંમેશા અનુકરણીય છે. આ સંશોધન પત્ર સંપૂર્ણપણે ગૌણ સ્ત્રોતો પર આધારિત હશે.

આ શોધ પત્રમાં ભારતના લોહપુરુષ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના જીવન, વિચારો અને કાર્યોનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે. સ્વતંત્રતા બાદ ભારતના વિખરાયેલા રજવાડાંઓને એકસૂત્રમાં બાંધીને રાષ્ટ્રીય એકતાનું નિર્માણ કરવું તેમનું સૌથી મહત્ત્વપૂર્ણ યોગદાન રહ્યું છે. તેમની દૃઢ ઇચ્છાશક્તિ, રાજકીય કુશળતા અને રાષ્ટ્રીય હિત પ્રત્યેની અડગ નિષ્ઠાએ ભારતને એક સંઘટિત રાષ્ટ્ર તરીકે સ્થાપિત કરવામાં નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવી.

સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે ભારતને માત્ર રાજકીય સ્વતંત્રતા જ નહીં, પરંતુ મજબૂત રાષ્ટ્રીય એકતા પણ આપી. તેમની દૃઢતા અને દુરંદેશી નેતૃત્વ વિના ભારતનું એકીકરણ શક્ય

SHABDBRAHM

બન્યું હોત તે શંકાસ્પદ છે. આજના સમયમાં પણ તેમની વિચારધારા અને કાર્યશૈલી રાષ્ટ્રનિર્માણ માટે પ્રેરણાસ્ત્રોત છે. આથી, સરદાર પટેલ સાચા અર્થમાં “લોહપુરુષ” અને “એકતાના શિલ્પી” તરીકે ભારતીય ઇતિહાસમાં સદાય અમર રહેશે.

સરદાર પટેલ નવા ભારતના શિલ્પી હતા, રાષ્ટ્રીય એકતાના અજોડ શિલ્પી હતા. પટેલનું પ્રખ્યાત સૂત્ર, "એક ભારત શ્રેષ્ઠ ભારત", આજે પણ રાષ્ટ્રને પ્રેરણા આપે છે. તેમની સિદ્ધિઓમાં ભારતીય સંઘમાં ભારતીય રજવાડાઓનું શાંતિપૂર્ણ એકીકરણ અને ભારતનું રાજકીય એકીકરણ શામેલ છે. તેમનું વિઝન ભારતના ભવિષ્યને પ્રેરણા આપે છે.

સંદર્ભ સૂચી

1. Ibid, Vol-4, P-610.
2. Ibid, P-578.
3. Ibid,
4. Ibid- Letter Sardar Baldevsinh to Sardar Patel 29th December, 1948, p. 133
5. 11ગાંધી રાજમોહન, સરદાર પટેલ એક સમર્પિત જીવન, નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ-૧૯૯૪. પૃ.૫૦૮.
6. 12.
7. ધોળકિયા કુન્દન, સરદાર પટેલઃ ૧૨૫મી જન્મ જયંતી વિશેષ પૂર્તિ, અંક નં. ૨૨-૨૩, તા. ૩૧-૧૦-૯૯, માહિતી ખાતુ, ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર.
8. . Chopra P.N. (1997), (Ed.), The Collected Works of Sardar Vallabhbhai Patel, Vol. XI, Konark Publishers Pvt. Ltd., Delhi, P.No. 87.
9. मेहरोत्रा डॉ. एन. सी. एण्ड कपूर डॉ. रंजना, पूर्वोक्त, पृ.स. 164

SHABDBRAHM